100. YILINDA

İSTİKLÂL MARŞI VE MEHMED ÂKİF

100. YILINDA
İSTİKLÂL MARŞI VE MEHMED ÂKİF

Editörler
Dr. Mehmet TUĞRUL
Dr. Nuri SALIK

100. YILINDA
İSTİKLÂL MARŞI VE MEHMED ÂKİF

TBMM Başkanlığı İdari Teşkilatı Adına Yayımlayan
Mehmet Ali KUMBUZOĞLU
TBMM Genel Sekreteri

Yayın Koordinatörü
Dr. Necati SUNGUR
Basın, Yayın ve Halkla İlişkiler Başkanı

Yayın Editörleri
Dr. Mehmet TUĞRUL
Dr. Nuri SALIK

Sayfa Tasarımı
Uğur SAÇI

ISBN: 978-605-2089-47-7

Ankara - 2021

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ _ Mustafa Şentop XIX

SUNUŞ _ D. Mehmet Doğan XV

SUNUŞ _ İbrahim Aydınlı XIII

SUNUŞ _ Musa Kazım Arıcan IX

İSTİKLÂL MARŞI'NIN 100. YILINDA 10. BİLGİ ŞÖLENİ 1
D. Mehmet Doğan

MEHMED ÂKİF ERSOY'UN HAYATI VE İSTİKLÂL DÜŞÜNCESİ 5
Abdulhakim Koçin

YENİ BELGELER IŞIĞINDA İSTİKLÂL MARŞI'NIN YAZILDIĞI MEKÂN:
TÂCEDDÎN-İ VELÎ VE TÂCEDDİN KÜLLİYESİ 27
Nazif Öztürk

DİĞER ÜLKELERİN MARŞLARI VE İSTİKLÂL MARŞI MUKAYESESİ 57
Necmettin Turinay

İLİM-İRFAN-HİKMET EKSENİNDE MEHMET ÂKİF'İN ÇAĞRISI VE ÇAĞRININ
TOPÇU VE KARAKOÇ'A İZDÜŞÜMÜ 67
Muhammed Enes Kala

ŞİİR İŞÇİLİĞİ VE İSTİKLÂL MARŞI 85
Fazıl Gökçek

İSTİKLÂL MARŞI'NDA GELECEK TASAVVURU 91
Mustafa Özçelik

HAYAT-SANAT-İMAN-MÜCADELE: MEHMED ÂKİF ERSOY 97
Necip Tosun

BİR ŞAİRİN İSTİKLÂLE HAZIRLANIŞI: İSTİKLÂL MARŞI'NIN
SAFAHAT'A DÜŞEN GÖLGESİ 107
İbrahim Tüzer

TÜRKİYE'NİN NOMOSU VE İSTİKLÂL MARŞI

Ercan Yıldırım
Yazar

Giriş

Anadolu'nun İslamlaştırılması, Türkiye'nin vatanlaştırılması, 1071'ten sonra kurulan Nomos tarihteki en ciddi dönüşümlerin başında gelir. Anadolu'nun İslamlaşmasıyla Asya'nın içlerinden gelen farklı soylar, boylar, klanlar İslam ile milletleşmiş, müşterek bir hayatı ve geleceği inşa etmiştir. Erken dönemlerde Anadolu Selçuklu Devleti ve Beyliklerle ikame ve inşa süreci yaşanırken İmparatorlukla kalıcı, evrenselleştirici bir süreç başlamıştır.

1071 sonrasında inşa edilen Nomos, İslam-Türk-ehli sünnet-gaza omurgası etrafında özgül ve özgün İslami nizamın şekillendirdiği Türk tininin kendilik bilgisine dayanır.

İmparatorluk boyunca bu temellerin içerikleri günden güne doldurulmuş, modern döneme yeni boyutlarıyla aktarılmıştır. Kadim dünyada İslam zaten bireyin-toplumun-devletin ontolojisini oluştururken, İslam sonrası Göktürklerle siyasi planda kendini gösteren "Türklük", bilhassa Moğol-Haçlı-Şia-Batını-Heterodoks tehditler karşısında "mukavemet kalkanı" şeklinde belirmiş ve kavileşmiştir.

İstiklâl Marşı metni Türklüğün bu veçheleri üzerinde ciddiyetle ve kuvvetle durmuş, millet-devlet-istiklâl, medeniyet kavramları etrafındaki "öteki" karşıtlığı üzerine bina edilmiştir. Bu açıdan zaten modernitede, İmparatorluklar sonrasında husule gelen ulus devletler sürecindeki antagonist siyaset, ulus

devlet haricindeki her tür "başka"sını tehdit biçiminde algılama tutumu kendini çok net biçimde İstiklâl Marşı'nda da gösterir. Marş komplekssiz biçimde tehditleri belirlemiş, düşmanlarla "bizim" aramızdaki sınırları çizmiş; Hak – Batıl dikotomisi kesinleştirilerek artık yeni Türkiye'nin "dost ve düşmanları" da şekillendirmiştir.

Türkiye'nin Nomosu

Anadolu'nun İslamlaşması yeni vatandaki siyasi yapının, toplumsal yaşamın dost ve düşmanların, değerlerin, İslam düşüncesinin niteliğinin, devlet mekanizmasının ne yönde teşkil edileceğinin genel hatlarını vermişti. İstiklâl Marşı ile açılan yeni devlet kimliğinde de Nomos etrafında değerler, kaideler, millet bağı, hedefler belirlenmiştir.

1071 sonrasındaki nizamda İslam "tek değer ölçüsü" olarak şekillenmişti. İslam'a aykırı olmayan örf-töre ile beraber İslam düşüncesi hukuktan devlet mekanizmasına, toplumsal hayattan iktisada kadar biricik norm koyucu, kıymet belirleyici, ilişkileri düzenleyici şeklinde kabul edildi. Ehli sünnet inancı da burada bir başka yasaydı artık gerek Anadolu'ya getirilen gerek Anadolu'da doğan, zuhur eden heterodoks, Batıni, sapkın inanışların nomosta, kamusal alanda, toplumsal yaşamda yer bulamayacağı da kabul edildi.

Türk kimliği de gaza metoduyla birlikte, Müslümanlığın "karşısı"na düşen, "dünyayı fesada boğan" her tür öteki ile mücadele bahsinde belirginleşti. Türk kimliğinin bir başka boyutunu da İslamiliği tesis eden nizam teşkil ettiriyordu. Batı ve kapitalizm dışı bir dünyayı, üslubu, hayatı kurabilme azmi, cehdi, kavgası Nomosun en belirgin vasfını oluşturur.

Osmanlı'nın inşa ettiği yapı, Türkiye'nin Nomosu'nu tam manasıyla karşılıyordu fakat Aydınlanma sonrası Avrupa'da gelişen modernite ve kapitalizm yalnız İmparatorluğun düzenini bozmakla kalmadı Nomosun genetiğini tehdit etmeye başladı. 19. Yüzyılın ikinci yarısından sonra klasik nizam ile geleneksel devlet mekanizması ve omurga da çatırdamaya başladı. Balkan Savaşları ve 1. Paylaşım Savaşı ile Nomos çöktüğü gibi "tarihten silinme" tehlikesi içine girdi. İşte İstiklâl Harbi ve İstiklâl Marşı Anadolu'nun vatan kılınma sürecini güncellerken nomosu da yeniledi, ulus devlet yapısına "uyarladı." Doğal ola-

rak yalnızca bir marş yazımından bahsetmiyoruz; aynı zamanda eski dünyaya ait siyasi oluşumlardan yeni dünyaya geçiş aşamasının hangi kriterlere göre şekillendirildiğinden, yeni devlet düzeninin, millet vasfının içeriğinin doldurulmasından da söz ediyoruz.

Marşın içeriği, değindiği hususlar, kapsayıcılığı bu yüzden esaslı bir nomos yâni yasa, âdeta değişmeyen öz gibi de okunmalı.

İstiklâl Marşı bir yanıyla da Türkiye'nin tözü, anlamı, ruhudur.

İstiklâl Marşı'nın Öncü Vasfı

İstiklâl Marşı'nı Türkiye'nin Nomosu kılan hususiyeti onun inşa edilmesindeki şartlarla da ilişkilidir. Öncelikle belirtmek gerekir ki, İstiklâl Marşı, daha Türkiye'nin önünü göremediği bir ortamda şekillenir. Harp aşamasında kaleme alınan Marş bu çatışmanın Türkler lehine sonuç vereceğini kesinleştiren bir "inanç abidesi" gibidir. Tek dişi kalan Medeniyet'e karşı verilen Harp zaferle sonuçlandıktan sonra kurulacak devletin genel nitelikleri de bu metinde kurgulanmıştır.

Marş öncü bir metindir; daha harb nihayete ermeden, zafer kazanılmadan, devlet teşekkül ettirilmeden, Cumhuriyet kurulmadan önce tekkede yazılmış, camide okunmuş, Büyük Millet Meclisinde kabul edilmiştir.

Marşın "yasa vasfı" ile milletin ruhu olmasının nedeni de inşa sürecindeki bu temel simgelerden ötürüdür; İstiklâl Marşı Meclis'te okunduğu ve kabul edildiği için de formel manada bile "yasa" sayılır. 1071 sonrasında olduğu gibi 1921 sonrasında da "müstakil millet, müstakil devlet" teşekkül ettirildiği Meclis'teki bu kabul ile bu yasayla dünyaya yeniden ikrar edilmiştir.

İstiklâl Marşı'nın yasa ve millet bağının ruhu olduğunu gösteren ölçülerden biri bağımsızlık ise öteki de müştereklik fikrinin en rafine, en kesif biçimde hatırlatılması, yenilenmesidir. Marşta "ırk" kelimesi geçse de bu "millet" manasındadır; Hegelci anlamda tarihteki yürüyüşünü gerçekleştiren ruhun kendisi, bütünü, mücessem hali… bu da Türkiye'nin Nomosu'ndaki Türk kimliğinin ikamesini gösterir.

İstiklâl Harbi bu topraklardaki farklı unsurların Türk kimliği altında "medeniyet"e karşı savaşım verilmesiyle gerçekleşmiştir.

Kurtuluş Savaşı esasında bu niteliğiyle İslam ülkelerinin ve tüm dünyada kolonyal faaliyetlerin nesnesi olan halkların emsali, umudu, öncüsü de sayılır. Nasıl, İnebahtı "Türk yenilebilir" imgesini uyandırdıysa, İstiklâl Harbi de emperyalizmden çıkış bulunabileceğinin işaret fişeğini yakmıştır. Çünkü marş metnindeki "medeniyet", yürürlükteki Batı düzenini, kapitalizmi, moderniteyi, Aydınlanmacı emperyalizmi anlatır. Buna karşı verilen savaşım aynı zamanda alternatif bir nizamın kendi içinde uç verebileceğinin göstergesidir. "Çelik zırh" vurgusu Âkif'in üzerine titrediği, öykündüğü, ilerleme olarak gördüğü ve İslam aleminin de sahip olmasını istediği teknik ve teknolojiyi karşılar. Yüksek teknoloji içeren modern medeniyete karşı İslam aleminin, biz Türklerin silahı "iman dolu göğsümüz"dür. Bu açıdan zıt yönlü yükseliş kendiliğinden belirir; kendi milletine, tarihine, temel kaynaklarına dönme ve muhafaza konusunda secdeye varan millete "ilahi yardım", "korkma" nidası ile gelirken "medeniyet"e karşı da başı arşa yükseltecek bir diriliş, millete biçilen yerin reddedilmesiyle gerçekleşir. Nasıl Moğol-Haçlı-Şii-Batıni unsurlara karşı bu topraklar vatanlaştırıldı, müstakil bir hayat, nizam, devlet ve millet tesis edildiyse sekiz yüz elli yıl sonra da süreç özünde aynı öteki ile yenilenmiş, millet bağı sıkılaştırılmıştır. Esasında yüz yıl sonra 2013 eşiği ile birlikte bu Nomos adeta yenilenmiş, güncellenmiş, millet bağı tekrar sıkılaştırılmıştır.

Vatan-millet "öz" değil varoluştur; örtülmüş hakikati ortaya mücadeleyle çıkar. Bu öz ise esasında "gaza"dan müteşekkildir. Çünkü metinde sık sık Batı medeniyetinin de biz Türklerin de "akın" ile birbirlerine yaklaştıkları fikri üzerinde durulur. Her iki taraf da yani İslam-Türk-Batının birbirine bakışı, ilişki biçimi sadece "akın" düzenlemeyle matuftur. Tabi Batınınki emperyalist metoda gönderme içerecek şekilde "hayasızca"dır. Batı medeniyetinin yayılmacılığı, sömürge geçmişine vurguyla "hayasızca" yani gayrı meşru, ahlaksızca, çılgınca, alçakcadır.

Vatan ve Millet Kavramları

Vatan kavramı İstiklâl Marşı'nda yurt kelimesiyle karşılanırken Anadolu toprakları başka her tür vatan yorumunun ötesinde kesinleştirilir, mutlaklaştırılır. Ne Orta Asya ne Anadolu dışındaki herhangi bir saha vatan kapsamına alınmaz, bu Âkif'in genel fikriyatı çerçevesinde değerlendirilebileceği gibi ümmetçiliğinin bile Türkiye merkezliliğinin bir sonucu olmasıyla bağlantıdır.

Vatanın, milletin ikamesi salt toprakla da değil, tarihle, gazayla, nizam ile vuku bulur. Bu manada şehit, şehadet kelimeleri, "toprağın altında yatan binlerce şehit" vurgusu, nomosun bir parçasıdır aynı zamanda. Yurt İstiklâl Marşı'nda heimat manası yanında libensraum gibi hem sığınak hem yaşam alanı hem de üzerinde "kendiliğimizin kurulduğu mekân" ve dünyaya hitap edebildiğimiz ana eksen şeklinde anlatılır. Ebedi yurt vurgusu da zaten Anadolu dışı arayışların imkansızlığını belirtmeye mündemiçtir; Avrupalıların Orta Asya'ya sürmeye yönelik tavırlarına karşı milletin "irade beyanı"nı oluşturur metin.

Vatan kavramının cennetle özdeşleştirilmesi bir yandan savunma bir yandan atak da içeren aksiyonculuğun, eylemlemciliğin sonucudur. Burada mevzuyu yer-yön açısından ele aldığımızda klasik doğu-batı ayrımından çok İslam-Batı karşılaşmasının, küfür-iman dikotomisinin mutlaklaştırıldığını söylemek gerekir. Haliyle vatan kavramı da fiili-İslami-hayati olanı anlatır. Marşı'n genel ruhuna bakıldığında Müslümanların, milletin İslam'ın son yurdu olan bu topraklarda emniyette olduğuna, "Türk bayrağı altında" güvenliğinin sağlanabileceğine atıf yapar.

Cumhuriyet döneminde bilhassa muhafazakâr-sağ siyasetin çokça tekrarladığı "ezan-bayrak-namus" üçlemesinin kökleri de İstiklâl Marşı'ndadır. Elbette İstiklâl Harbi de yine din-iman-namus kavramı üzerinden formüle edilmiş, bilhassa askerîn motivasyonu bu kavramlar üzerinden ontolojik kıldığımız Türkiye'nin Nomosu'na yönelmesine vesile olmuştur. Haliyle dinin varlığını gösteren ezan, vatanın işareti bayrak, milletin remzi şehitler, Batı medeniyetinin namahrem kavramıyla izahı, Türkiye'nin kurucu kimliğinin yalnızca İslam ile sağlandığını belirler. Nomos Türkiye'de "namus" biçiminde de çevrilir, Türkiye'nin Nomosu yani Namusu, İslam-Türk-ehli sünnet-gaza omurgasının şekillendirdiği İslami nizam ve kültürdür. Âkif'in namahrem vurgusu aynı zamanda Nomos'a yani Namus'a tasallutu da açıklar. Namus'a, Nomos'a saldıranlar mahremi yok etmek isteyen namahrem taifedir... Öteki, düşmanın ötesinden namahremdir, yabancıdır, ecnebidir, başka bir varoluş, özdür, küfrün kendisidir. Bu manada İstiklâl Marşı Türkiye'nin Nomosunu yenilerken İslam ile milleti, vatanı, Türkiye'yi, ontolojiyi eşitler; Hakk'a tapan millet istiklâlini, kendine özgü dünyasını, İslam vatanında kurmaya ehildir, hak sahibidir.

Seküler Ulusçuluğa Karşı Türkiye'nin Nomosu

İstiklâl Marşı'ndaki pek çok kavramın İmparatorluk'ta çok karşılığı yoktu; vatan, bayrak, ırk, istiklâl gibi kelimeler bilhassa Tanzimat sonrasında fikir hayatına ve kamusal alana girmişti. Marş bütünüyle "yeni dönem"in yani modern ulus devletlerin dinamikleri üzerine oturur. Batı medeniyetinin modern döneminin ürünü bu mefhumlara İstiklâl Marşı "İslami içerik"ler yükler; şehit, Hüda, Hakk'a tapma, kefensiz yatanlar, ezan, namahrem bu seküler kavramların içeriğini İslamileştirir.

Marş bu manada hem Türkiye'nin Nomosu İslam'ı kesinleştirirken hem de ülkenin bir İslam devleti olarak kurulduğunu açıkça ilan eder.

Yeni devlet elbette İmparatorluk millet yapısından farklı bir halk tabanına sahipti. İmparatorluk din eksenli tabiyeti öngörürken ulus devletler vatandaşlık esasına dayanır. Fakat Lozan'da da görüldüğü gibi Türkiye yekpare bir Müslüman varlığıyla tanımlanmış, etnik kimlik üzerinden tanımlanma gayretlerini geri plana itmiş, tüm Müslümanları tek millet kabul etmiştir.

Türkiye klasik bir ulus devlet vasfından uzakta, İmparatorluk mirası, ümmet bütünlüğü, hilafet yükü ile kurulduğundan din esaslı tabiyetle ulusçuluk arasında tercih yapıyor görünse, yer yer ulusçuluğu ön plana çıkarsa da 1071 sonrası kurulan, İstiklâl Marşı ve Harbi ile kesinleştirilen Nomosu ne tam belirginleştirebilmiş ne de reddedebilmiştir.

Anadolu'nun İslamlaştırılmasından sonra beliren Nomos iç ve dış öteki ile etkisizleştirilmeye çalışılmış fakat her tehdit, beka kaygısı, korku iklimi onu yenilemiş, güncelleştirmiş, zamanın ruhuna eklemlemiştir. İstiklâl Marşı 12 Eylül'de Anayasaya girdiğinde esasında millet bağını çözecek her tür ideolojik, siyasi yönelime karşı kendini bir yasaya, değişmez öze yaslamıştı. İç çatışmalar, kutuplaşmalar, siyasi kavgalar, tarz-ı hayat çarpışmaları siyasal alanı böldüğünde Türkiye'nin Nomosu devreye girerek bu toprakların ruhunu, temellerini, köklerini belirginleştirir; haliyle bir millî mutabakat iklimi sağlar.

Türkiye bir İslam Devleti olarak kurulduğu halde hilafetin ilgasıyla seküler bir ulus devlet vasfına sürüklendi. Türk milletinin 1071 ile başlayan tarihteki yürüyüşü, Türk tini en son İstiklâl Marşı'nda kendini gösterdi fakat Kemalist idare burada sapma olarak yerini aldı.

Cebrî, radikal laiklik politikaları Türkiye'nin Nomosu'nu, İstiklâl Harbi ve Marşı'nın ruhunu, millet bağını, Türk tinini ortadan kaldırmaya yöneldi. Ne kadar ulusçu, seküler milliyetçi, Kemalist politikalar uygulanırsa uygulansın, İstiklâl Marşı'nın belirginleştirdiği Türk tini ve nomos ortadan kaldırılamıyor.

Tam tersine radikal laik, seküler milliyetçi, ulusçu tutumlar ülkeyi uçurumun eşiğine getirip, beka savaşının içine atarken İstiklâl Marşı'nın ortaya koyduğu Türk tini, Türkiye'nin Nomosu millet bağını kurup, ülkeyi her defasında o uçurumdan çekip çıkarıyor.